

Маркіна І.А.

Вороніна В.Л.

м. Полтава, Україна

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Прибуток – одна з найскладніших категорій ринкової економіки. Він є стрижнем і головною рушійною силою економіки ринкового типу, основним спонукальним мотивом діяльності підприємців, і підприємств. Для пояснення етимологічного змісту, ролі і значення прибутку підприємства у період реформування національної економіки недостатньо лише констатації фактів; необхідним є здійснення певних досліджень, які, в свою чергу, потребують концептуальної основи. Зокрема, важливу роль у цьому відіграє історичний аспект походження суті прибутку підприємства. У системі економічних теорій, пов'язаних з підприємницькою діяльністю, теорія прибутку традиційно характеризується економістами як одна з найбільш складних.

В умовах розвитку ринкової економіки, поняття прибутку прийняло зовсім інше значення (рис. 1), і, розглядаючи сутність прибутку, багато авторів відзначають наступні його характеристики:

1) прибуток став основною метою підприємницької діяльності, спонукальним мотивом будь-якого виду бізнесу, тому що забезпечує зростання добробуту власників підприємства. Характеристикою цього росту є розмір поточного і накопиченого доходу на капітал, джерелом якого є отриманий прибуток [1]. Якщо для власників підприємства отримання високого рівня прибутку є цілком очевидним мотивом підприємницької діяльності, то виникає питання – чи є отримання високого прибутку також спонукальним мотивом діяльності найманих менеджерів підприємства і решти його персоналу.

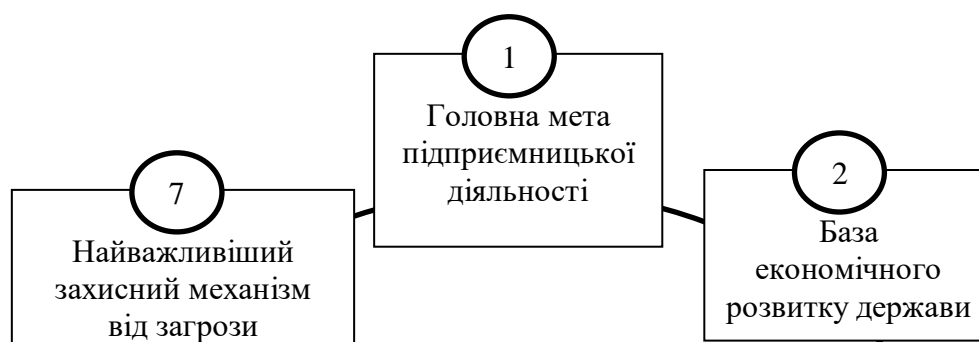

Рис. 1. Характеристика ролі прибутку торговельного підприємства у період реформування національної економіки

Вважаємо, що для менеджерів, які не є власниками підприємства, прибуток є основним мірилом успіху їх діяльності. Так, зростання рівня прибутку підприємства підвищує «ринкову ціну» менеджерів, що позначається на рівні їх особистої заробітної плати. І, навпаки, систематичне зниження рівня прибутку керованого ними підприємства приводить до зворотних результатів в їх особистій кар'єрі, рівні отримуваних доходів, можливостей подальшого працевлаштування тощо [3]. Що стосується решти персоналу, то рівень прибутку підприємства також є досить вагомим спонукальним мотивом їхньої діяльності, особливо за наявності на підприємстві програми оплати праці за участь найманих робітників у прибутку. Прибуток підприємства є не тільки гарантом їх зайнятості (за інших рівних умов), але певною мірою забезпечує додаткову матеріальну винагороду за працю і задоволення низки їхніх соціальних потреб;

2) прибуток створює базу економічного розвитку у цілому. Механізм розподілу прибутку підприємства через податкову систему дозволяє «наповнити» дохідну частину державних бюджетів усіх рівнів (загальнодержавного, місцевих), що дає державі можливість успішно виконувати покладені на нього функції і здійснювати намічені програми розвитку економіки;

3) прибуток підприємства є критерієм ефективності конкретної діяльності. Підприємство, яке не отримує прибутку в умовах ринкової економіки - нежиттєздатне. Індивідуальний рівень прибутку підприємства, у порівнянні із галузевим рівнем, характеризує ступінь уміння (підготовленості, досвіду, ініціативності) менеджерів успішно здійснювати господарську діяльність в умовах ринкової економіки;

4) прибуток є основним внутрішнім джерелом формування фінансових ресурсів підприємства, забезпечуючи його розвиток. У системі внутрішніх джерел формування цих ресурсів, прибутку належить провідна роль. Чим більше рівень генерування прибутку підприємства у процесі його господарської діяльності, тим менше його потреба у залученні фінансових коштів із зовнішніх джерел і при інших рівних умовах – тим вище рівень самофінансування його розвитку, забезпечення реалізації стратегічних цілей цього розвитку, підвищення конкурентної позиції підприємства на ринку. При цьому, на відміну від деяких інших внутрішніх джерел формування фінансових результатів підприємства, прибуток є постійно відтворюваним джерелом і його відтворення в умовах успішного господарювання здійснюється на розширеній основі;

5) прибуток є головним джерелом збільшення ринкової вартості підприємства. По-перше, чим вище прибуток, тим у більшій мірі воно може здійснити розширене відтворення, спрямовуючи його частину на приріст активів, тобто капіталізую його. По-друге, підприємство, яке ефективно працює на ринку, має відміну ділову репутацію;

б) прибуток підприємства є найважливішим джерелом задоволення соціальних потреб суспільства. Соціальна роль прибутку проявляється, насамперед, у тому, що кошти, що перераховуються у бюджети різних рівнів у процесі оподаткування, слугують джерелом реалізації різноманітних загальнодержавних і місцевих програм, забезпечують «виживання» окремих, соціально незахищених (або недостатньо захищених) членів суспільства;

7) прибуток є основним захисним механізмом підприємства від банкрутства.

За інших рівних умов підприємство набагато успішніше виходить з кризового стану при високому потенціалі генерування прибутку. За рахунок капіталізації отриманого прибутку може бути швидко збільшена частка високоліквідних активів, збільшена частка власного капіталу при відповідному зниженні обсягу використовуваних позикових коштів, сформовані відповідні резервні фінансові фонди. В умовах ринку підприємець має сам визначати рівень цін на товар виходячи з конкретних умов угоди, а також комерційних умов роботи підприємства, досягнутого рівня витрат тощо. Це дозволяє нам у більш узагальненій формі зробити висновок, що прибуток у ринковій економіці формується за рахунок багатьох джерел, різних за своїм економічним змістом і кількісної визначеності.

На наш погляд, найбільш точно відображає сутність прибутку з урахуванням його характеристик у період реформування національної економіки є визначення, дане Бланком, яке у найбільш узагальненому вигляді може бути сформульовано: «Прибуток – це виражений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності, що визначає різницю між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення цієї діяльності» [2]. У даний час акцент розуміння прибутку змістився: якщо раніше прибуток розглядався як основне устремління і приватна справа учасників ринку, то з кінця 90-х р.р. йому відводиться макроекономічна роль головної рушійної сили ринкової економіки, що забезпечує інтереси не тільки

власників і персоналу підприємства, але і держави. Процеси монополізації і зміни економічної політики держави у бік усе більшого регулювання діяльності господарюючих суб'єктів у відношенні прибутку дозволяють нам зробити висновок, що для підприємства, мета отримання прибутку – це досягнення певного рівня конкурентоспроможності.

Тому, з урахуванням специфічних особливостей, які нині набула дана економічна категорія, пропонуємо сформулювати визначення категорії «прибуток» таким чином: прибуток – це виражений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує винагороду за ризик підприємницької діяльності, який визначається як різниця між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення цієї діяльності, спрямований на досягнення певного рівня конкурентоздатності й іміджу підприємства.

Список використаних джерел:

1. Білявський В. Оцінювання ефективності соціальної діяльності торговельних підприємств / В. Білявський // Вісник Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана. – 2006. – № 3. – С. 39-46.
2. Бланк И.А. Управление прибылью / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2007. – 768 с.
3. Блонська В.І. Вдосконалення системи управління розподілом та використанням прибутку підприємства / В.І. Блонська, П.П. Адамович // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.7. – С. 92-104.